herpy

SKÖLDPADDOR

Yellow-Footed Tortoise

Chelonoidis denticulatus

Chelonoidis denticulatus är en stor, mörk skogssköldpadda från Amazonas och de angränsande skogarna med gula till orange fjäll på huvud och ben. Skölden är vanligtvis 35-45 cm lång, och i vissa bestånd blir djuren 60-70 cm. Arten kan leva i mer än 50 år, kräver jämn värme och hög luftfuktighet hela året och äter blad, frukt och lite animalisk föda.

Familj: Testudinidae Tidigare namn: *Chelonoidis denticulata; Geochelone denticulata; Testudo denticulata; Testudo tabulata*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**35-70 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**50-60 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Marklevande**
Biotop	**Torrskog och regnskog**
Svårighetsgrad	**Erfaren**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**320 × 160 × 60 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**26-29 °C**
Värmeplats	**29-32 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**70-90 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 2
Föda	**Insekter, frukt, växter och maskar/sniglar**
Hålls	**Ensamma eller i grupp**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**96-120 mån.**
Kullstorlek	**2-7 ägg**
Inkubation	**120-190 dagar** vid 29-31 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Sårbar (VU)**

Om arten

Chelonoidis denticulatus är den största landsköldpaddan på det sydamerikanska fastlandet. Ryggskölden (carapax) är lång, oval och högt välvd med nästan parallella sidor, en platt ryggrad och en svag topp mot bakänden. Den är gulbrun till mörkbrun, ofta nästan svart längs plattornas kanter, med en ljusgul, orange eller ljusbrun fläck mitt i varje platta. Buksköldens färg är gulbrun och mörknar mot sömmarna. Huvud och ben är svarta med gula till orange fjäll, och bakbenen är kraftiga och elefantlika. Unga djur har svagt taggiga sköldkanter fram och bak och en tandad första randplatta.

Alla mått i texten avser sköldlängden. Vuxna djur är vanligtvis 35-45 cm, i vissa bestånd 60-70 cm, och det största kända djuret är en hona på 94 cm. Hanarna är i genomsnitt något större, men de största djuren är honor. Hanen har en djupt inåtbuktad buksköld, en tydlig midja och en längre, kraftigare svans, som bärs lagd åt sidan. Honan har en kort, kägelformad svans. Arten kan förväxlas med *Chelonoidis carbonarius*: *C. denticulatus* har en bredare och mer rundad sköld, gula i stället för röda fjäll och en tandad första randplatta hos unga djur. Eftersom den vuxna storleken varierar mycket är det en fördel att känna till föräldradjurens storlek och ursprung.

Artnamnet *denticulatus* betyder "fint tandad" och syftar på de taggiga sköldkanterna hos unga djur. Arten beskrevs av Carl von Linné 1766 som *Testudo denticulata*. Namnet stod länge som *denticulata*, och arten har också förts till släktet *Geochelone*.

Utbredning och livsmiljö

Chelonoidis denticulatus finns i stora delar av norra Sydamerika öster om Anderna: sydöstra Venezuela, Guyana, Surinam och Franska Guyana, Amazonområdet i Brasilien samt östra Ecuador, Colombia, nordöstra Peru och norra och östra Bolivia. Ett isolerat bestånd lever i östra Brasilien, och arten finns också på Trinidad. Den är dessutom känd från Guadeloupe i Små Antillerna, men det beståndet finns inte med på kartan, eftersom det är oklart om det är ursprungligt.

Arten är mest knuten till sammanhängande skog. Bestånden pressas av jakt för föda, insamling av ägg och vuxna djur och förstörelse av levnadsmiljöerna, och arten bedöms som sårbar (VU) på IUCN:s rödlista.

> **Naturlig utbredning:** Venezuela, Guyana, Surinam, Franska Guyana, Brasilien, Ecuador, Colombia, Peru, Bolivia och Trinidad och Tobago.

LIVSMILJÖ

Arten lever i fuktig regnskog och torrare skog och i skogsbälten upp till savann och gräsmark. Den är mer knuten till tät, skuggig skog än *Chelonoidis carbonarius*. Där de två arterna lever sida vid sida har *C. carbonarius* flyttat ut i det öppna landet, medan *C. denticulatus* har stannat i skogen. Klimatet är varmt och fuktigt med små temperaturskillnader året runt, och aktiviteten ökar när regntiden börjar. Arten går inte i vintervila.

Djuren uppehåller sig mycket i löv och undervegetation och vid vatten. De äter många slags blad, gräs, blommor, nedfallna frukter, svampar, kadaver och långsamma smådjur som sniglar och maskar. De strövar omkring utan fasta revir, och hanarna slåss genom att försöka välta varandra.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

Chelonoidis denticulatus sköts i stora drag som den nära släktingen *Chelonoidis carbonarius*, men är en mer utpräglad skogsart som kräver mer skugga, mer stabil värme och en jämnt hög luftfuktighet. Den är svårare att hålla bra än *C. carbonarius*, och den stora vuxna storleken kräver mycket utrymme.

I Norden är inomhusanläggningen djurets hem större delen av året. Minimistorleken för ett vuxet djur är 8 gånger sköldlängden på längden och 4 gånger på bredden. Mindre utrymme används ofta med framgång, men den vanliga rekommendationen är 8 × 4 gånger sköldlängden. För ett djur på 40 cm ger det 320 × 160 cm, och sidorna ska vara minst 60 cm höga. Ett djur på 50 cm ska ha minst 400 × 200 cm. Använd ett slutet terrarium eller ett bord med lock, så att luftfuktigheten kan hållas uppe. Sätt en ogenomskinlig kant på 10-15 cm längst ner på glasfronten, så att djuret inte går och stressar mot glaset. Ungar kan bo i en stor plastlåda eller ett slutet sköldpaddsbord på minst 90 × 60 cm med samma inredning.

Vistelse utomhus är bara ett komplement under varma sommardagar, och djuret ska in när dagstemperaturen är under omkring 18 °C. Hagen ska vara tätt beplantad med ogiftiga växter och ha gott om skugga, en ogenomskinlig vägg på minst 40 cm och nät mot rovdjur och kråkfåglar. Om natten faller under 18 °C ska djuret ha ett slutet, uppvärmt skydd eller tas in.

Bottnen ska hålla kvar fukten: en blandning av matjord, kokosfiber, bark och långfibrig sphagnum på minst 10 cm. Lägg löv ovanpå. Inred med flera gömställen, ihåliga stammar och en lerpöl. Minst ett gömställe ska vara fuktigt, och det ska finnas ett mörkt, lugnt gömställe i den svala änden.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

TEMPERATUR

Lufttemperaturen är 26-29 °C på dagen, och solplatsen under värmelampan är 29-32 °C, mätt på själva underlaget. Den svalare änden är 24-26 °C. På natten får temperaturen sjunka till 20-23 °C, men aldrig under 18 °C. Använd flera halogenlampor eller en blandning av värmelampor och strålningsvärme med termostat, så att värmen fördelas över en stor solplats. Lampan ska sitta minst 30 cm över skölden.

Arten tål svängningar och kyla sämre än *C. carbonarius* och ska inte gå i vintervila. Över 32 °C ska det finnas gott om skugga och en svalare plats att dra sig till. Ta inte ut djuret ur värmen till ett kallt rum under längre tid.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska vara 70-90 %, vilket passar en fuktig skogsart. Substratet ska vara jämnt fuktigt utan att stå i vatten. Fukta jordlagret och ytorna dagligen med en tryckspruta eller ett dimsystem, och lägg på en del av locket så att fukten blir kvar samtidigt som det finns ventilation. Ett fuktigt gömställe med fuktad mossa eller löv behövs alltid.

Arten älskar att ligga i vatten. Ge en stor, låg vattenskål eller ett badkar som djuret lätt kan ta sig in och ut ur; vattnet ska vara 2-3 cm djupt för ungar och högst 7 cm för vuxna. Skål och vatten byts dagligen. Ungar torkar snabbt ut, och svullna, slutna ögon är ett tidigt tecken. De får en knölig sköld om luften är för torr och badas därför i ljummet vatten flera gånger i veckan.

LJUS OCH UVB

C. denticulatus är dagaktiv, men en skuggälskande skogsart som inte solar sig i starkt ljus som ökenarter. UVB behövs ändå: mät UV-index 2,0-3,0 på solplatsen (Ferguson-zon 2). Det uppnås t.ex. med ett T5 HO UVB-rör på 6 % på 30-35 cm avstånd. Byt röret enligt tillverkarens anvisning, eftersom uteffekten faller långt innan röret går sönder.

Komplettera med en LED-lampa med dagsljus omkring 6500 K och låt ljuset vara tänt omkring 12 timmar om dagen året runt. Tid utomhus i varmt väder kompletterar UVB-röret, men glas och plexiglas stoppar UVB.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

C. denticulatus är allätare. I naturen äter den blad, gräs, blommor, nedfallna frukter, svampar, as och långsamma smådjur. Frukt utgör något mer av kosten än hos *C. carbonarius*, men basen är fortfarande blad.

Basfodret är mörka bladgrönsaker och örter som cikoria, endiv, maskros, klöver och svartkämpar, kompletterat med grönt som squash, paprika och gröna bönor. Frukt som bär, melon, papaya, mango och plommon ges i mindre mängder, och ätliga svampar tas gärna. Animalisk föda som daggmaskar och uppfödda snäckor ges två till fyra gånger i månaden.

Ungar utfodras dagligen, vuxna dagligen eller varannan dag med så mycket de kan äta på 15-20 minuter. Utfodra på en platt skål eller sten. Strö ett kalk- och vitamintillskott över fodret ett par gånger i veckan, och låt ett sepiaskal ligga framme. För snabb tillväxt av för mycket protein ger en knölig sköld.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Arten är lugn och nyfiken, men ofta något mer tillbakadragen än *C. carbonarius*, och den håller sig helst nära skydd. Många djur blir dock förtroendefulla och kommer fram när det finns mat. Lyft alltid djuret underifrån med båda händerna under bukskölden, och håll det lågt över underlaget.

Djuret kan hållas ensamt eller i en grupp, men grupphållning kräver mycket utrymme och många gömställen, och hanarna slåss genom att försöka välta varandra. Blanda inte arten med andra sköldpaddor, eftersom de kan smitta varandra.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen har en inåtbuktad buksköld, en tydlig midja och en längre, kraftigare svans. Honan har en kort, kägelformad svans. I naturen blir djuren könsmogna efter omkring 8-10 år. Antalet och storleken på äggen ökar med honans storlek.

PARNING

Parning kan ske hela året, men aktiviteten ökar med regntiden. Hanen rör huvudet fram och tillbaka mot andra djur, och ett djur som inte svarar är en hona. Han nosar på hennes kloak och bestiger henne medan han utstöter klucklande ljud i ett fast mönster. Rivaliserande hanar slåss. Ge honan många gömställen och möjlighet att komma undan hanen, och håll inte flera hanar tillsammans med få honor.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Ge honan en låda med djup, lös och fuktig jord där hon kan gräva bo. Varje kull är på 2-7 ägg; siffran är lånad från *C. carbonarius* liksom ruvningstiden. En hona lägger 6-16 ägg per år, fler ju större hon är, och inte alla honor lägger varje år. Äggen har ett sprött skal, är avlånga till runda och 3-6 cm i diameter. Antalet kullar per år är inte dokumenterat.

INKUBATION

Äggen flyttas försiktigt utan att vändas till en äggkläckare med fuktig vermikulit (1:1 med vatten efter vikt) och en luftfuktighet på 70-80 %. Vid 29-31 °C kläcks äggen efter 120-190 dagar, i genomsnitt omkring 145 dagar. Ungen kan stanna kvar i ägget några dagar efter att den har öppnat det, medan gulesäcken tas upp.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna är självständiga från kläckningen och börjar äta kalkrika växter. Håll dem på fuktigt hushållspapper tills naveln har läkt, och därefter i en sluten låda med hög luftfuktighet (omkring 75 %), ett fuktigt gömställe, en botten av jord, sphagnum och löv och en varm plats på 29-32 °C. Ge UVB, en mycket låg vattenskål och ett ljummet bad flera gånger i veckan. Ungar torkar snabbt ut, och för torr luft ger en knölig sköld som inte går att rätta till igen.

Hälsa och vanliga misstag

De vanligaste problemen beror på skötselfel:

- Luftvägsinfektion: rinnande näsa, väsande andning, öppen mun och slöhet. Beror på för låg luftfuktighet, kyla eller båda. Veterinär måste kontaktas.
- Knölig sköld (pyramiding): för låg luftfuktighet under tillväxtåren, för lite UVB eller kalk och för snabb tillväxt. Det går inte att rätta till efteråt.
- Uttorkning: särskilt hos ungar.
- Parasiter: vanligt hos nyligen införda djur. Tecken är lös avföring, slem och viktnedgång.

Väg djuret regelbundet: viktnedgång är ofta det första tecknet, eftersom reptiler döljer sjukdom. Ett nytt djur ska i karantän innan det kommer ihop med andra sköldpaddor. Kontakta en veterinär med erfarenhet av reptiler om djuret inte äter på ett par veckor, går ner i vikt eller har vätska från näsan. Tvätta händerna före och efter kontakt.

Läs mer: Karantän och hygien

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.